PRACE NAUKOWE AKADEMII EKONOMICZNEJ WE WROCŁAWIU
Nr 1074 — 2005
Gospodarka turystyczna
Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji w Europie
Euroregionalizacja. Konkurencyjność. Marketing

Renata Bytnar
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu

SZANSE ROZWOJU TURYSTYKI Z WYKORZYSTANIEM POLSKICH ZAMKÓW I PAŁACÓW W EUROREGIONIE KARPACKIM

Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na możliwości rozwoju turystyki, jakie stwarzają walory antropogeniczne, w polskiej części Euroregionu Karpackiego. Szczególnie podkreślone zostało znaczenie znacznej liczby zamków i pałaców zlokalizowanych na terenie województwa podkarpackiego, dzięki którym można zbudować niepowtarzalną, ponadsezonową, a przede wszystkim atrakcyjną ofertę turystyczną.

1. Wstęp

Żyjemy obecnie w świecie wielkiej konkurencji i rywalizacji – dotyczy to również turystyki. Turystyka, rozumiana jako ważna dziedzina życia społecznego, kulturalnego, a coraz częściej jako bardzo istotny czynnik rozwoju danej miejscowości, regionu, kraju, dziedzina działalności gospodarczej, podlega tym samym regułom walki rynkowej o klienta – turystę, który przyjedzie, spędzi w danym miejscu określoną liczbę dni, wyda pieniądze na konkretne usługi i wyrazi w swoim środowisku pozytywną lub negatywną opinię o swoim pobycie.

Atrakcyjność oferty pobudza rozwój ruchu turystycznego w regionie, wzmaga też rozwój gospodarczy. Wysoka jakość produktu turystycznego decyduje o pełnym zaspokojeniu potrzeb potencjalnego turysty. Różnorod-

ność oferty, jej niepowtarzalność na rynku oraz ponadsezonowość sprawiają, że produkt turystyczny ma większe szanse na konsumpcję przez większą grupę potencjalnych nabywców. Ważne jest więc, aby odpowiednio zadbać o stworzenie atrakcyjnego produktu turystycznego w pełni spełniającego oczekiwania potencjalnych turystów.

2. Euroregion Karpacki – możliwości rozwoju turystyki

Euroregion stanowi szczególną formę współpracy międzynarodowej i współpracy transgranicznej.

Euroregion Karpacki położony jest na obszarze geograficznym Karpat Wschodnich i basenu rzeki Cisy. Na północy wkracza na Roztocze i obszar Kotliny Sandomierskiej. Powstał w Debreczynie w lutym 1993 r. Pierwotnie obejmował dwa województwa polskie: krośnieńskie i przemyskie, 6 powiatów słowackich, obwód zakarpacki Ukrainy i 4 okręgi węgierskie. W okresie późniejszym (1997 r.) nastąpiło dalsze rozszerzenie euroregionu o 5 okręgów rumuńskich oraz przyjęto województwo tarnowskie. Po reformie administracyjnej w skład euroregionu weszło całe województwo podkarpackie. Obecnie zajmuje on obszar 141 488 km^2, w tym na terenie Polski – 17 926 km^2. Zamieszkuje go 14 799 715 osób, w tym 2 131 368 obywateli polskich.

Misją Euroregionu Karpackiego jest zarówno ułatwienie współpracy transgranicznej między regionami członkowskimi i przyczynianie się w ten sposób do budowania wzajemnego zaufania i dobrosąsiedzkich stosunków między sąsiadującymi społecznościami i krajami, jak i przyczynianie się do wszechstronnego rozwoju regionów członkowskich, sprzyjającego dobru ich mieszkańców.

Euroregion Karpacki stanowi jedyny w Europie obszar o niespotykanym natężeniu wyjątkowych atrakcji przyrodniczych i kulturowych. Stanowią one potencjał, który odpowiednio wykorzystany (chroniony, promowany, zarządzany i rozwijany) może stać się decydującym czynnikiem rozwojowym dla społeczności zamieszkującej obszar euroregionu. Właśnie w tym obszarze turystyka jest szansą na rozwój ekonomiczny regionów, poprawę sytuacji na rynku pracy i zwiększenie dochodów ludności.

Już dzisiaj Międzynarodowy Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie, utworzony na pograniczu Polski, Słowacji i Ukrainy (jedyny na świecie rezerwat biosfery ustanowiony dzięki współpracy trzech państw), przyciąga

ekologów i turystów pięknem przyrody i niespotykanie czystym środowiskiem [1, s. 325].

Jedną z szans sprzyjającą rozwojowi euroregionu jest promocja turystyki, której wzrost może przyczynić się do osiągnięcia wielu korzyści zarówno ekonomicznych, jak i społeczno-kulturalnych. Rozwój turystyki w głównej mierze zależy od walorów turystycznych [3, s. 17]. Szczególną uwagę należy zwrócić na walory antropogeniczne, często nazywane krajoznawczymi lub dobrami kultury[1]. Ważną rolę odgrywają tu zabytki kultury materialnej (architektury i budownictwa) oraz kultury duchowej (tradycje, obyczaje). Należą one do najliczniejszych i najbardziej popularnych walorów turystycznych, a w przypadku dużego nagromadzenia cennych obiektów i tradycji decydują o najwyższej atrakcyjności regionu w skali krajowej [6, s. 84].

3. Atrakcyjność turystyczna województwa podkarpackiego

Województwo podkarpackie, w całości należące do Euroregionu Karpackiego, zajmuje powierzchnię 17 926 km^2 (5,7% powierzchni kraju). Składają się na nie malowniczo położone: Pogórze Karpackie, z wyraźnie wyodrębnionym pasem Bieszczadów, oraz rozległa Kotlina Sandomierska. Jest to jeden z najatrakcyjniejszych regionów Polski. Ponad 36% powierzchni województwa zajmują lasy, a ok. 48% to obszary chronionego krajobrazu (m.in. parki narodowe: Bieszczadzki i Magurski, 10 parków krajobrazowych, 17 obszarów chronionego krajobrazu, 71 rezerwatów) [7]. O atrakcyjności tego regionu świadczą nie tylko różnorodność ukształtowania terenu, bogata fauna i flora, czyste powietrze, ale również walory antropogeniczne, wśród których ważną rolę odgrywają zamki i pałace. Przez tereny leżące w dorzeczach Wisły, Sanu i Wisłoki prowadziły kiedyś ważne szlaki handlowe na Wschód, przy nich zaś powstawały osady i grody. W okolicach Rzeszowa, Jarosławia i Przemyśla przebiegały odnogi „szlaku bursztynowego", należącego do najstarszych połączeń handlowych w Europie.

Na obszarze województwa znajduje się kilka zamków i pałaców stanowiących chlubę polskiej architektury, będących niegdyś siedzibami znamienitych rodów (Lubomirskich, Czartoryskich, Leszczyńskich, Tarnowskich, Rejów, Krasickich). Na większą uwagę zasługują także mniej znane i rzadziej odwiedzane gniazda rodzin szlacheckich – a jest ich w tym regionie

[1] Więcej o walorach zob. [2, s. 123-126].

nie mało. Turystów przyciągają liczne ruiny zamków, kryjące burzliwe dzieje historii, którym niestety nie zdołały się oprzeć.

Tabela 1. Wykaz zamków i pałaców województwa podkarpackiego wraz z ich obecnym wykorzystaniem

Zamek/pałac – miejsce	Obecne wykorzystanie
Zamek w Łańcucie	muzeum, hotel, restauracja
Zespół parkowo-pałacowy w Baranowie Sandomierskim	muzeum, hotel, restauracja
Zamek Kazimierzowski w Przemyślu	amatorski teatr „Fredreum"
Zamek w Krasiczynie	muzeum, hotel, winiarnia
Zespół parkowo-pałacowy w Sieniawie	hotel, restauracja
Zespół pałacowy w Tarnobrzegu (Dzików)	szkoła rolnicza
Zamek w Rzeszowie	Sąd Okręgowy
Zamek w Rzemieniu	Zespół Szkół Rolniczych, internat
Zamek w Lesku	pensjonat, restauracja, kawiarnia
Zamek w Sanoku	Regionalne Muzeum Historyczne
Pałac w Rzeszowie	Instytut Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego
Pałacyk myśliwski w Julinie	ośrodek letniskowo-kolonijny
Pałac w Boguchwale	Stacja doświadczalna dla potrzeb rolnictwa
Pałac w Tyczynie	Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza
Pałac w Strzyżowie	dom dziecka
Pałac w Olszanicy	ośrodek wczasowy „Połoniny"
Pałac w Przeworsku	muzea: historyczne, pożarnictwa
Pałac w Zarzeczu	Gminny Ośrodek Kultury, biblioteka
Pałac w Wysocku	dom opieki społecznej
Pałac w Narolu	własność prywatna – w remoncie
Pałac w Przecławiu	muzea, hotel
Pałac w Dubiecku	obecnie w remoncie
Pałac w Nozdrzcu	ośrodek wypoczynkowy Huty Szkła „Krosno"
Pałac we Wzdowie	Małopolski Uniwersytet Ludowy
Pałac w Dukli	muzeum historyczne
Pałac w Siarach	własność prywatna
Pałac w Weryni	obiekt Uniwersytetu Rzeszowskiego
Pałac biskupów przemyskich w Krośnie	muzeum okręgowe
Pałac w Stalowej Woli	muzeum regionalne

Źródło: opracowanie własne.

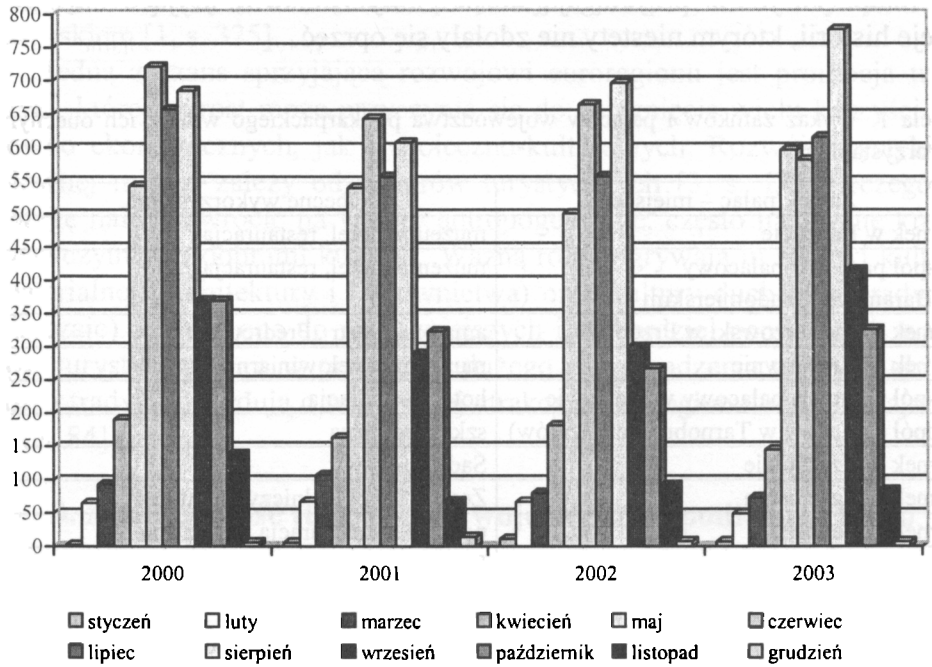

*Liczbę sprzedanych biletów wykazanych na wykresie należy pomnożyć przez 100.

Rys. 1. Statystyka i sezonowość ruchu turystycznego w Muzeum – Zamku w Łańcucie w latach 2000-2003

Źródło: opracowanie własne.

Zabytki te zostały zaadaptowane na różne potrzeby. Tylko niektóre są udostępniane turystom do zwiedzania (tab. 1). Wykorzystując te obiekty zabytkowe[2], można zbudować atrakcyjną ofertę turystyczną dla turystów zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Odpowiednie wykorzystanie możliwości, jakie dają zamki i pałace, może się przyczynić do rozwoju turystyki w polskiej części Euroregionu Karpackiego.

Ruch turystyczny w zamkach i pałacach charakteryzuje się znaczną sezonowością.

Na podstawie zebranych danych dotyczących statystyki ruchu turystycznego w Muzeum – Zamku w Łańcucie w latach 2000-2003 można zauważyć, iż liczba sprzedanych biletów rośnie systematycznie od 2001 r. (tab. 2).

[2] Szerzej o obiektach zabytkowych [4; 5].

Tabela 2. Sprzedaż biletów w Muzeum – Zamku w Łańcucie w latach 2000-2003

Rok	Liczba sprzedanych biletów	W tym bilety bezpłatne
2000	383 997	11 795
2001	338 457	8 729
2002	342 499	8 496
2003	367 730	9 187

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie danych z tab. 2 można wyciągnąć odpowiednie wnioski dotyczące wpływu zamków i pałaców na rozwój turystyki na omawianym obszarze. Odpowiednie pokierowanie i kontynuacja tego kierunku działań stwarzają ogromne szanse na to, aby podkarpackie zamki i pałace stały się stymulatorem rozwoju turystyki i przynosiły wielostronne korzyści. Warto również zwrócić uwagę na te obiekty zabytkowe, które ciągle pozostają niewykorzystane lub są zaniedbane. Wymagają one prac restauracyjnych i konserwatorskich pochłaniających duże nakłady finansowe. Czy nie warto jednak zainwestować?

Literatura

[1] Bek J., *Rozwój powiązań przygranicznych województwa podkarpackiego ze szczególnym uwzględnieniem roli Euroregionu Karpackiego*, [w:] red. A. Stasiak, *Euroregiony wschodniego pogranicza: założenia i osiągnięcia*, Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku 2002.

[2] Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.

[3] Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszwa 2002.

[4] Małachowicz E., *Ochrona środowiska kulturowego*, t. 2, PWN, Warszawa 1988.

[5] Szmyglin B., *Kształtowanie koncepcji zabytku i doktryny konserwatorskiej w Polsce* w XX w., Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin 2000.

[6] Weryńska R., *Konkurencyjność turystyczna ziemi przemyskiej*, Wyd. PWSZ w Jarosławiu, 2001.

[7] www. podkarpackie.pl

OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM TAKING ADVANTAGE OF POLISH CASTLES AND PALACES IN THE KARPACKI EUROREGION

Summary

The chances of the tourism development thanks to the usage of Polish castles and palaces in the Podkarpacie Euroregion. The Podkarpackie region is the only area in Europe with so many exceptional attraction, both natural and cultural. Those attractions are potentials, which if used properly (protected, promoted, managed and developed) might become the main factor in the development for the people living in this area.